

УДК 336.74

О. В. КЛИМЕНКО,
*головний спеціаліст аналітично-організаційного відділу
Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг
(Київ)*

РОЗВИТОК СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Розроблено комплекс поглядів, уявлень, ідей, спрямованих на тлумачення сутності системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні. Сформульовано та обгрунтовано наукові положення, сукупність яких можна кваліфікувати як нову ідею щодо наявності прямого та зворотнього зв'язків між ланками різного рівня в системі регулювання ринків небанківських фінансових послуг. Представлено погляди на цілі, структуру, стан і тренд цієї системи.

Ключові слова: економіка, регулювання, ринки фінансових послуг, структура, потенціал, законодавство, пропозиції.

O. V. KLYMENKO,
*Principal specialist of the Analytical and Organizational Department,
National Commission for the State Regulation of Financial Services Markets
(Kyiv)*

DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF REGULATION OF THE MARKETS OF NON-BANKING FINANCIAL SERVICES IN UKRAINE

The complex of views, conceptions, and ideas directed to the interpretation of the essence of the system of regulation of the markets of non-banking financial services in Ukraine is developed. The scientific positions that can be qualified as a new idea of the presence of direct connections and feedbacks between the links of different levels in the system of regulation of the markets of non-banking financial services are formulated and substantiated. Some views of the purposes, structure, state, and trend of this system are presented.

Keywords: economy, regulation, markets of financial services, structure, potential, legislation, proposals.

Економіка України трансформується в напрямі європейських стандартів соціально-економічного статусу суспільства відповідно до визначення стратегічного курсу на вступ до Європейського Союзу. Однією із складових глобальної фінансово-економічної системи в державі є ринки небанківських фінансових послуг, які безперервно збільшуються [1; 2]. Ринки небанківських фінансових послуг здатні позитивно впливати на пріоритетні напрями розвитку держави, а саме: на зростання економіки та інвестицій, на забезпечення умов для розширеного відтворення заощаджень громадян. Ці ринки розширюються завдяки, по-перше, поси-

Клименко Ольга Вікторівна (Klymenko Ol'ga Viktorivna) – e-mail: polys55@bigmir.net.

ленню уваги з боку держави до їх класичних сегментів (наприклад, до страхування автотранспортних засобів), а по-друге, у результаті становлення фактично нових для українського суспільства сфер небанківських фінансових послуг (фондів фінансування будівництва, недержавних пенсійних фондів, добровільного медичного страхування), а також нових видів обов'язкового страхування (майнових ризиків під час промислової розробки родовищ нафти і газу, видобування та використання газу вугільних родовищ, метану або відповідальності інвестора за шкоду, заподіяну довкіллю і здоров'ю людей) та ін. [1; 3]. Тому питання підвищення ефективності державного регулювання сфери ринків небанківських фінансових послуг для України має стратегічне значення.

Сумарна кількість небанківських фінансово-кредитних установ в Україні значно перевищує кількість банків (рис. 1). Але за обсягами активів банки займають перше місце, випереджаючи за цим показником страхові компанії, кредитні спілки тощо.

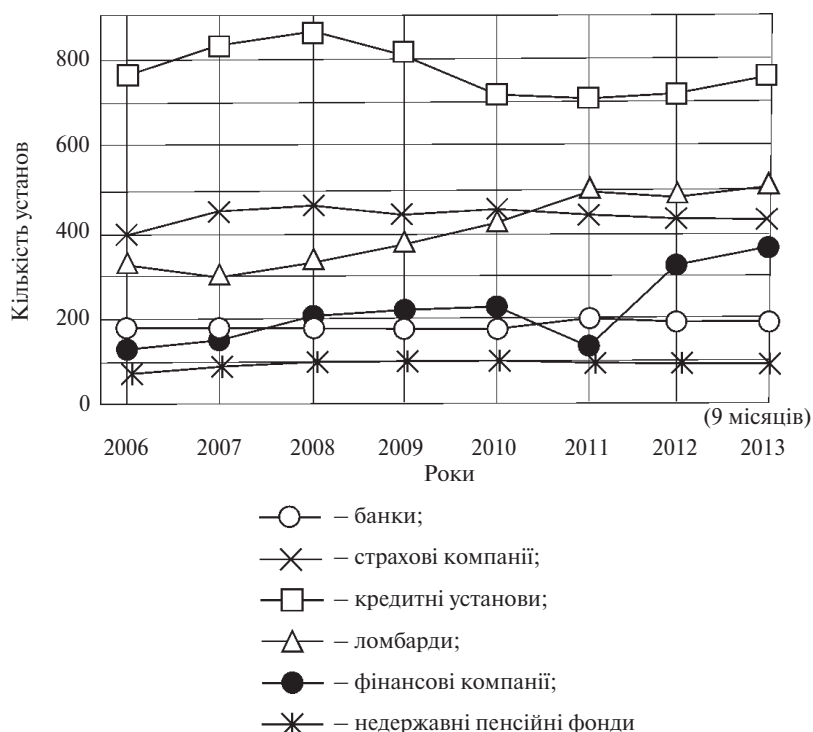

Рис. 1. Кількісні показники розвитку фінансових ринків в Україні

За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), на початок 2013 р. в Україні було зареєстровано 2041 небанківська фінансова установа, що на 1865 од. більше, ніж банків. 1 січня 2013 р. сумарні активи комерційних банків і небанківських фінансових установ становили 1227,4 млрд. грн., з них: банків – 1127,2 млрд. грн., небанківських фінансових установ – 100,2 млрд. грн. Велика кількість установ, які працюють на ринках небанківських фінансових послуг, мільйони їх клієнтів – громадян України, значні розміри активів і мільярдні обсяги фінансових операцій на даних ринках вимагають відповідної уваги з боку держави.

Протягом останніх років серед небанківських фінансових установ провідна роль належала страховим компаніям. Частка всіх інших небанківських фінансо-

вих посередників є значно меншою. За підсумками 2013 р., співвідношення обсягів активів між цими структурами принципово не змінилося*.

З огляду на світові тенденції, завданням подальшого розвитку системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні є підвищення рівня прозорості, капіталізації та ліквідності; вдосконалення їх нормативно-правового забезпечення. Державне регулювання цих ринків вимагає посилення координації зусиль законодавчої, виконавчої влади та комерційних підприємницьких структур, спрямованих як на створення умов для реалізації наявного економічного потенціалу ринків небанківських фінансових послуг, так і на формування передумов їх зростання.

І теоретичні, і практичні питання функціонування ринків небанківських фінансових послуг в Україні розглядалися в ряді праць [2; 4; 5; 6], проте аспекти взаємодії елементів системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг Нацкомфінпослуг з конкретними суб'єктами ринку (підприємницькими структурами, що працюють на ринках) досліджені неповно. Насамперед, недостатньо висвітлено теоретико-методичні питання, пов'язані з тлумаченням сутності системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг, її формуванням, структурою, метою та завданнями щодо зобов'язань за створення умов для цих ринків. Тому актуальним завданням, яке має важливі теоретичне та практичне значення, є дослідження питань, пов'язаних з різними методами, шляхами, напрямками та іншими аспектами регулювання діяльності ринків небанківських фінансових послуг. Для вирішення такого завдання необхідним є глибоке осмислення форм побудови, стану та напрямів розвитку системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні.

Законодавство більшості країн розмежує сфери діяльності банківських і небанківських фінансових організацій. Не вдаючись до детального аналізу нормативно-правової бази систем надання небанківських фінансових послуг в інших державах, акцентуємо увагу лише на тому, що у законодавстві багатьох європейських країн термін "фінансова операція" вживається до системи національних рахунків. Стосовно ринку, на якому працюють банки та небанківські фінансові установи, використовується термін "фінансова послуга" [7]. У законодавстві України це поняття достатньо конкретизовано**, а саме: фінансові послуги — це операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи рахунок цих осіб, у випадках, передбачених законодавством, також за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості активів.

Сегментацію ринку небанківських фінансових послуг доцільно розглядати за ознаками послуг, які надаються: на страховому ринку — це послуги щодо страхування відповідальності, життя, майна та ін.; на кредитному — послуги кредитних спілок, ломбардів, лізингових компаній тощо. Кожна держава управляє цими ринками через органи, що мають спеціальні повноваження, так звані державні регулятори. В Україні таким державним регулятором є Нацкомфінпослуг. Разом із

* Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України за 9 місяців 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nfp.gov.ua/742/html>.

** Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 1.

саморегульованими організаціями, якщо такі створено підприємницькими структурами, державні регулятори утворюють єдину систему регулювання сфери ринків фінансових послуг. Саме до такої побудови схильна система регулювання небанківських фінансових послуг в Україні.

Загальну систему регулювання ринків фінансових послуг в Україні доцільно відносити до певної варіації секторної моделі [5], оскільки повноваження між державними регуляторами розподіляються, насамперед, за видами фінансових послуг, відносно яких здійснюється регулювання (Національний банк України – банківські послуги, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – фінансові послуги на фондовому ринку та послуги щодо цінних паперів, Нацкомфінпослуг* – небанківські послуги). Поряд з названими головними державними регуляторами деякі органи державної влади (Антимонопольний комітет України, Міністерство фінансів України) не ставлять за мету управління сферою ринків фінансових послуг, але можуть здійснювати та здійснюють стосовно них регулятивні повноваження, характер яких зумовлюється функціональною спрямованістю органу. Так, Антимонопольний комітет України має регулятивні повноваження, пов'язані із захистом вільної економічної конкуренції та запобіганням недобросовісній конкуренції в усіх сферах економіки, в тому числі й на ринках небанківських фінансових послуг. Проте, як свідчить функціонування цих ринків, Антимонопольний комітет України не займає активну позицію в цьому питанні.

Отже, сутність, завдання, принципи побудови та функціонування системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг, за аналогією, наприклад, із загальноприйнятим поглядом на поняття “система”, доцільно характеризувати таким чином.

Під **системою** регулювання ринків небанківських фінансових послуг будемо розуміти закони, державні нормативні акти та правила, що створюють умови для діяльності суб'єктів ринків. Саме безліч правових документів, які формують цілісну законодавчо-нормативну базу у сфері, що розглядається, слід вважати взаємозв'язаними елементами системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг. При цьому державне регулювання в основному має стратегічний характер і передбачає цілеспрямований вплив на суб'єктів ринків для досягнення кінцевої мети – підвищення ефективності їх діяльності на користь економіки держави. Регулювання включає виявлення та аналіз проблем, виділення найважливіших у даний період завдань, пошук оптимальних рішень і забезпечення їх виконання. Поняття розвитку системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг характеризує спрямовану, закономірну зміну її складу, структури чи стану в часі. У результаті виникає новий якісний стан системи. Розвиток системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні має еволюційну форму, пов'язану з поступовими кількісними змінами.

Регулювання ринків небанківських фінансових послуг, як і регулювання інших сфер економіки, включає в себе моніторинг позитивних тенденцій та оперативне виявлення ознак негативних явищ, аналіз і осмислення причин їх виникнення,

* Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг : Указ Президента України від 23.11.2011 р. № 1070/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011>.

розробку можливих заходів впливу, опрацювання ймовірних наслідків їх впровадження. Ефективне регулювання передбачає створення умов для реалізації оптимальних рішень щодо запобігання кризовим явищам, ліквідації ускладнень, які виникли, та примноження потенціалу всіх сегментів ринку.

Проблеми в діяльності ринків небанківських фінансових послуг в Україні вимагають вжити запобіжних заходів впливу та координування з боку державного регулятора й управлінських ланок суб'єктів усіх рівнів. Тому необхідно визначити сутність регуляторних функцій, сфери їх застосування, а також механізми розробки та впровадження заходів впливу. Концептуальний підхід у розкритті сутності всіх складових системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг полягає у визначенні предмета, об'єкта, суб'єкта, головної мети та намічених цілей, методів їх досягнення.

Таким чином, **предметом** регулювання ринків небанківських фінансових послуг є закономірності функціонування структур, підприємств, організацій при наданні небанківських фінансових послуг населенню України. При цьому передбачається визначення реального стану та тенденцій розвитку, прогнозу можливих проблем на ринку фінансових послуг, виявлення причин і факторів, що їх зумовили, а також негативних наслідків.

Суб'єктами ринків небанківських фінансових послуг слід вважати носіїв предметно-практичної діяльності, тобто комерційні структури, що безпосередньо працюють на цих ринках, їх менеджмент. До суб'єктів ринків небанківських фінансових послуг необхідно також включити їх споживачів — громадян України, які є клієнтами структур, що надають небанківські фінансові послуги. Суб'єкти ринків небанківських фінансових послуг — це юридичні або фізичні особи, що, згідно із законодавством, мають право приймати на себе певні фінансові та юридичні зобов'язання.

Об'єктом регулювання ринків небанківських фінансових послуг є підходи, законодавча та нормативно-правова бази, що зумовлюють принципи та форми діяльності суб'єктів ринку, тобто функції, які характеризують і законодавчо регламентують умови функціонування суб'єктів ринків небанківських фінансових послуг.

Головною стратегічною **метою** системи регулювання є створення умов для розширення, зростання потенціалу й одночасно підвищення стабільності ринків небанківських фінансових послуг, посилення їх ролі та вагомості в економіці держави. До фактора стратегічного значення в першу чергу слід віднести необхідність забезпечення безпеки громадян України щодо виключення можливості втрати вкладів при взаємодії з комерційними структурами, які надають небанківські фінансові послуги. Усе це — бажаний майбутній стан системи регулювання ринків, тобто мету системи.

Для досягнення поставленої мети тактичними **цілями** в системі регулювання ринків небанківських фінансових послуг доцільно вважати створення та постійне покращення умов для їх організаційної, маркетингової та фінансової діяльності.

Організаційна мета регулювання полягає у створенні умов для взаємодії та постійного покращення взаємовідносин клієнтів ринку і комерційних структур, які працюють на ринку небанківських фінансових послуг, тобто всіх суб'єктів ринку. Маркетингова ціль передбачає моніторинг фінансово-економічної ситуації на ринках, виявлення симптомів і прогнозування можливої стагнації, запроваджен-

ня заходів щодо стимуляції їх діяльності. До негативних симптомів можна віднести зменшення кількості клієнтів у певному сегменті ринку, збільшення скарг на якість фінансових послуг, які надають населенню структури, що працюють на ринку, тощо.

До фінансової групи цілей регулювання ринків небанківських фінансових послуг необхідно віднести збільшення кількості та обсягів фінансових операцій, зростання фінансових активів та їх ліквідності у компаніях, що функціонують на ринках, зменшення фактів банкрутств і ліквідації підприємств, виключення випадків невиконання коштів клієнтам ринку.

Сформульовані цілі регулювання ринків небанківських фінансових послуг досягаються при впровадженні таких механізмів. Це прогнозування на базі постійного моніторингу напрямів розвитку ринків і можливого виникнення кризових явищ у різних секторах ринків, запобігання послабленню фінансової стабільності суб'єктів ринків, зниженню їх інвестиційної привабливості, усунення причин і підстав для можливої неплатоспроможності суб'єктів ринків чи їх банкрутства. Одним з найпотужніших механізмів впливу слід вважати постійне вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює діяльність ринків фінансових послуг.

Відмінності регулювання ринків небанківських фінансових послуг від управління (в загально визнаному розумінні цього терміна) підприємствами, організаціями, корпораціями тощо полягають у певній специфіці функцій. Так, мотивація регулюючих рішень і заходів, запроваджених державним регулятором на ринках небанківських фінансових послуг, повинна передбачати одночасну зацікавленість у створенні умов для зростання стабільності й ефективності функціонування ринків та їх клієнтів, а також структур, що надають фінансові послуги. У збільшенні активів суб'єктів ринку, в розширенні кількості та обсягів фінансових операцій на ринках небанківських фінансових послуг зацікавлена економіка держави. Якщо при управлінні будь-яким об'єктом обов'язково застосовуються елементи командного впливу на нього, то при регулюванні – досягнення поставлених цілей забезпечується створенням необхідних для цього умов. Саме тому напрями регулювання ринків небанківських фінансових послуг регулятором (Нацкомфінпослуг) передбачають створення та впровадження умов гарантування виконання установами, що працюють на ринку, зобов'язань перед громадянами, розкриття інформації для споживачів, посилення вимог до платоспроможності й активів, якими забезпечуються зобов'язання суб'єктів ринку перед споживачами фінансових послуг.

У системі регулювання ринків небанківських фінансових послуг особливого значення набувають такі елементи, як діагностика, постійний моніторинг і стрес-тестування стану суб'єктів ринку. Стрес-тестування в системі слід розуміти як прискіпливу експрес-діагностику, яка, на відмінну від фундаментальної діагностики, базується на висновках аудиту.

Проблеми регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні можна поділити на функціональні та системні. Проблеми функціонального порядку пов'язані, головним чином, з непрофесійними, а нерідко – і з незаконними діями менеджменту комерційних структур, що працюють на цих ринках, тобто суб'єктів ринку. Проблеми системного характеру зумовлені, насамперед, недосконалістю нормативно-законодавчої бази, яка є суб'єктом регулювання.

Захист прав споживачів у системі регулювання ринків небанківських фінансових послуг базується на таких основних принципах: постійній готовності регулятора до реагування на будь-які негативні явища та тенденції; прогнозуванні можливого небажаного розвитку подій на ринках; вжитті своєчасних заходів щодо недопущення проблем, а в разі виникнення – на забезпеченні термінової їх ліквідації; визначенні рівня існуючих проблем на ринках та їх наслідків, а також на адекватній визначеному рівню реакції з боку відповідних державних органів.

Функціонування системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні схематично представлено на рисунку 2. Важливо підкреслити, що така система регулювання являє собою динамічну систему, пов'язану прямими та зворотними зв'язками взаємодії її елементів, здатну до трансформації й еволюції відповідно до розвитку ринків фінансових послуг і соціально-економічного розвитку держави в цілому. Це локальна система, яка є складовою глобальної системи управління економікою держави.

Згідно із схемою на рисунку 2, система регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні характеризується тим, що на різних рівнях (від державного до рівня невеликого підприємства) компоненти системи мають між собою міцні прямі та зворотні зв'язки. Порівнюючи цей висновок з математичними формулюваннями, поняттями і термінами, за певних припущень можна вважати, що регулювання ринків небанківських фінансових послуг з боку державних органів має багато спільного з прямою теоремою, в якій доводиться, що сформульовані початкові умови та завдання при реалізації на практиці приводять до попередньо задекларованого очікуваного результату, висновку. Отже, державний регулятор формулює та затверджує завдання, які створюють умови для розвитку ринків небанківських фінансових послуг і при їх реалізації забезпечать досягнення поставленої (законом, постановою, розпорядженням, іншими документами) мети. Звичайним записом прямої теореми є $A \rightarrow B$, де A – завдання, умови; B – результат.

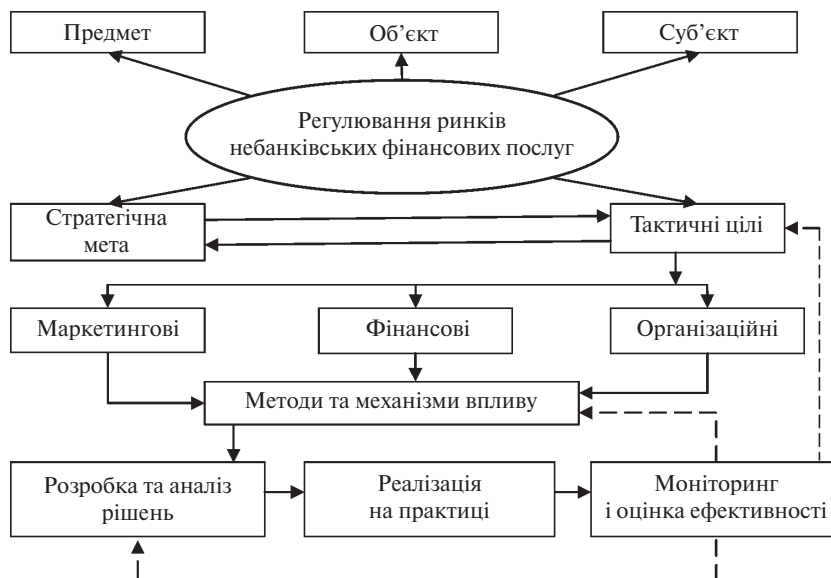

Рис. 2. Схема побудови та функціонування системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні

(неперервні лінії – основні компоненти системи, їх взаємодія в прямому напрямі, зв'язки, функції та заходи; пунктирні – напрями зворотного зв'язку)

Таким чином, структури, що працюють на ринках (страхові компанії, кредитні спілки та ін.) доводять цю теорему на практиці. Потрібний державі результат В забезпечується в реальному житті відповідним реагуванням ринків на створення регулятором умов А.

Слід зазначити, що для цієї системи, як і для математики в цілому, із справедливості прямої теореми ($A \rightarrow B$) не випливає і не успадковується справедливості зворотної теореми ($B \rightarrow A$). Причина полягає в тому, що результат В може бути досягнутий не тільки за умов А, але й за інших умов.

Повертаючись від абстрактних припущень до реального життя, наведемо приклади з практики функціонування ринків небанківських фінансових послуг в Україні, що підтверджують висунуту тезу. Припускаємо, і це відповідає реальності, що Нацкомфінпослуг разом з Моторно-транспортним страховим бюро України (МТСБУ) запровадив спеціальні фонди, використовуючи які МТСБУ компенсуватиме страхові виплати постраждалим у ДТП автовласникам у разі, якщо це не зробить страхова компанія. Тобто, державний регулятор разом з МТСБУ встановили умови А, які приводять до результату В, а саме – забезпечують захист споживачів ринку автострахування ($A \rightarrow B$).

Водночас при розгляді можливості доказу зворотної теореми очевидно, що результат В можна отримати не тільки за умов А, не тільки шляхом створення у МТСБУ спеціальних фондів для погашення не виконаних страховими компаніями виплат постраждалим власникам автотранспортних засобів. Так, виплату обов'язкової компенсації втрат постраждалим при ДТП може гарантувати і здійснювати спеціально створена для цього державна страхова компанія, підпорядкована державним банкам України ("Ощадбанку", "Укресімбанку"), які будуть нести фінансову відповідальність за цю страхову компанію. Оскільки в розглянутому прикладі результат В не потребує виконання виключно умов А, то відповідної зворотної теореми не існує. Інакше кажучи, підвищення захисту інтересів страховальників автотранспортних засобів ("автоцивілки") може бути досягнуто за інших, крім створення спеціальних фондів в МТСБУ, умов.

Наведений приклад свідчить про те, що система регулювання ринків небанківських фінансових послуг не тільки запроваджує нормативно-правову базу, яка зумовлює правила функціонування ринків, а також створює законодавче підґрунтя для заснування нових суб'єктів (МТСБУ) і фінансових інструментів спеціального призначення (гарантійних фондів).

Ланки різних рівнів державних органів і комерційних структур, що діють на ринках небанківських фінансових послуг, мають між собою прямий та зворотний зв'язки також в іншому розумінні цих понять. А саме: рішення менеджменту вищого рівня (державного регулятора) доводяться до менеджменту нижчих рівнів, де вони апробуються на практиці, виявляються їх недоліки та формулюються пропозиції щодо їх удосконалення. Так, менеджмент нижчого рівня (страхових компаній, кредитних спілок тощо) направляє свої напрацювання вгору до Нацкомфінпослуг і далі – до Кабінету Міністрів України для врахування їх через зміни та доповнення до існуючих нормативних документів або тих, що розробляються. Таким чином, здійснюються прямий і зворотний зв'язки на ринках небанківських фінансових послуг між менеджментами різних рівнів: державними органами, що регулюють ринки, і структурами, які там

працюють (рис. 3). Усе це також належить до системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг.

Сказане проілюструємо прикладом опрацювання державними органами та діючими на ринку небанківських фінансових послуг комерційними структурами пропозицій щодо вдосконалення законодавства України. Так, сьогодні Верховною Радою України розглядається проект нової редакції Закону України "Про страхування". Аналіз пропозицій щодо вдосконалення цього закону — окрема тема. Зазначені висновки стосуються тільки системи взаємодії державних органів і недержавних структур при вирішенні конкретних питань щодо регулювання ринків небанківських фінансових послуг.

Названий закон має стратегічне значення для держави, оскільки прямо стосується мільйонів громадян, життєвих планів кожної родини. Тому підготовка закону до прийняття Верховною Радою України передбачає проходження декількох етапів: розробку Нацкомфінпослуг проекту закону; аналіз проекту діючими на ринку структурами; висвітлення різних точок зору з ключових питань закону в ЗМІ; обговорення та надання Нацкомфінпослуг і підкомітету з питань страхової діяльності Верховної Ради України пропозицій щодо виправлення виявлених недоліків (здійснюється зворотний зв'язок); уточнення проекту з урахуванням отриманих зауважень або розробка одного чи декількох альтернативних проектів; обговорення на всіх рівнях ринку доопрацьованих варіантів проекту закону. Саме такий взаємозв'язок державного регулятора з різними ланками суб'єктів ринку дозволяє сподіватися, що даний закон після прийняття Верховною Радою України відповідатиме визначеному стратегічному напрямку розвитку економіки нашої держави та національним інтересам українських громадян.

Слід зазначити, що в системі регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні помітну роль відіграють недержавні неприбуткові саморегулівні організації, в які на добровільних засадах об'єднуються діючі на ринку структури, компанії з метою тісної взаємодії та розробки єдиної політики і принципів поведінки. Так, активну позицію у відстоюванні інтересів, наприклад, страхових компаній займають Ліга страхових організацій України, Українська федерація ubezpieчення, асоціація "Страховий бізнес" та ін. До складу кожної з цих організацій входять десятки страхових компаній. Аналогічні організації створено і в інших сегментах ринків небанківських фінансових послуг. Так, існують об'єднання кредитних спілок: Всеукраїнська асоціація кредитних спілок (ВАКС), Національна асоціація кредитних спілок України (НАКСУ).

На рисунку 3 наочно показано прямі та зворотні зв'язки, потоки інформації, що об'єднують усіх дійових осіб і допомагають вирішувати нагальні проблеми для забезпечення ефективного функціонування сектору ринків небанківських фінансових послуг. Вплив суб'єктів ринків на прийняття стратегічних рішень іде ланцюгом: суб'єкт — асоціація — регулятор — Кабінет Міністрів України — Верховна Рада України. Таким чином, пропозиції страхових компаній (СК) з найважливіших питань регулювання страхового ринку враховуються спочатку асоціацією, федерацією тощо, в які СК входять, а далі — через регулятора доносяться до вищих управлінських рівнів у державі. Найрозвинутіші СК, які становлять 15–20% від загальної кількості компаній і займають ліву частку страхового ринку, без-

посередньо відпрацьовують з Нацкомфінпослуг проекти заходів, що регулюють ринок.

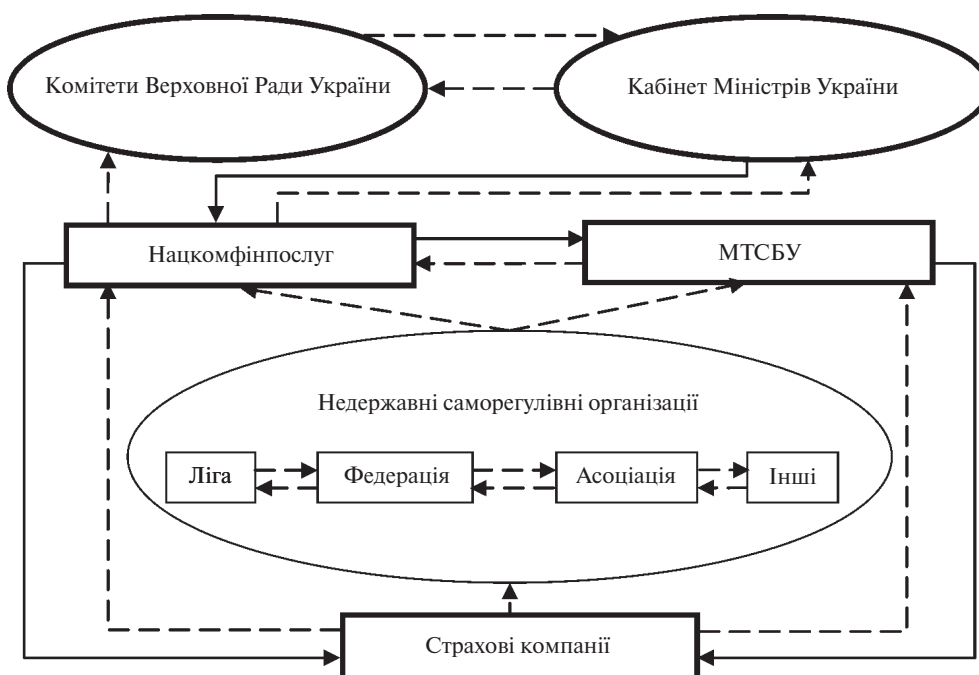

Рис. 3. Структура взаємодії органів державної влади із саморегульними організаціями та компаніями, що працюють на ринку страхування в Україні

(неперервні лінії – прямі напрями регулювання ринку; пунктирні – дорадчі функції)

Усе це дає підстави зробити такий висновок. По-перше, діюча в Україні система регулювання ринків небанківських фінансових послуг на нинішньому етапі її розвитку забезпечує участь усіх суб'єктів у розробці та прийнятті рішень на рівнях Нацкомфінпослуг, Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України щодо створення умов для ефективного функціонування цих ринків. По-друге, дійовими елементами системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг є неурядові саморегульвні організації, які об'єднують працюючі на цих ринках структури.

Урешті-решт слід зосередитися ще на одному аспекті – на боротьбі та одночасно єдності інтересів різних елементів і рівнів системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг. Сутність цього аспекту полягає в тому, що майже завжди цілі та завдання державних органів не збігаються з прагненнями безпосередньо комерційних структур, які працюють у певних сферах економіки. Податкові органи намагаються забезпечити надходження якомога більших коштів до державного та місцевих бюджетів. Водночас комерційні структури роблять усе можливе для зменшення податкового навантаження. Але при цьому перші та другі приречені знаходити компроміс, щоб забезпечити свої інтереси й ефективний розвиток економіки держави в цілому. Сказане повною мірою стосується і регулювання ринків фінансових послуг. Підтвердженням цього є спільна робота з узгодження позицій одночасно суб'єктів ринків небанківських фінансових послуг і держави в особі державного регулятора при опрацюванні нових проектів норма-

тивно-правових і законодавчих актів щодо створення умов для ефективного функціонування цих ринків.

Список використаної літератури

1. Левченко В.П. Ринок небанківських фінансових послуг: поточний стан та перспективи розвитку / Проблеми і перспективи розвитку банківської справи України. — Суми : Українська академія банківської справи НБУ, 2010. — С. 376–390 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/.../10_29_43.pdf.
2. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Ринок фінансових послуг. — К. : Знання, 2010. — 532 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://pidruchniki.ws/12810419/finans/osnovni_formi_derzhavnogo_regulyuvannya_diyalnosti_nadannya_finansovih_poslug#490.
3. Ящук В.В. Ринки фінансових послуг як складова системи економічного розвитку // Фінанси України. — 2010. — № 1. — С. 115–121.
4. Унінець-Ходаківська В.П. Роль державного регулювання на ринку фінансових послуг // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 6. — С. 238–247 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ape/2009_6/238-247.pdf.
5. Пінчук А.П. Особливості функціонування системи державного регулювання ринків фінансових послуг в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Gosupravlenie/2_119700.doc.htm.
6. Юрій С.І., Луцишин О.О. Ринок фінансових послуг як інституційна основа ринкової економіки // Фінанси України. — 2010. — № 11. — С. 48–59.
7. Науменкова С.В., Міщенко В.І. Система регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн. — К. : Центр наукових досліджень НБУ, 2010. — 170 с.

References

1. Levchenko V.P. *Rynok nebankivsk'kykh finansovykh poslug: potochnyi stan ta perspektvyu rozvytku, v: Problemy i Perspektvyu Rozvytku Bankivsk'koi Spravy Ukrainy* [The market of non-banking financial services: the current state and the perspectives of its development, in: Problems and Perspectives of the Development of Ukraine's Banking]. Sumy, Ukrainian Acad. of Banking of the NBU, 2010, pp. 376–390, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/.../10_29_43.pdf [in Ukrainian].
2. Naumenkova S.V., Mishchenko S.V. *Rynok Finansovykh Poslug* [The Market of Financial Services]. Kyiv, Znannya, 2010, available at: http://pidruchniki.ws/12810419/finans/osnovni_formi_derzhavnogo_regulyuvannya_diyalnosti_nadannya_finansovih_poslug#490 [in Ukrainian].
3. Yashchuk V.V. *Rynky finansovykh poslug yak skladova systemy ekonomichnogo rozvytku* [Markets of financial services as a component of the economic development system]. *Finansy Ukrainy – Ukraine's Finances*, 2010, No. 1, pp. 115–121 [in Ukrainian].
4. Unynets'-Khodakivs'ka V.P. *Rol' derzhavnogo reguluvannya na rynku finansovykh poslug* [The role of state's regulation on the market of financial services in Ukraine]. *Aktual'ni problemy Ekonomiky – Actual Probl. Econom.*, 2009, No. 6, pp. 238–247, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ape/2009_6/238-247.pdf [in Ukrainian].

5. Pinchuk A.P. *Osoblyvosti funktsionuvannya systemy derzhavnogo reguluvannya rynkiv finansovykh poslug v Ukraini* [Peculiarities of the functioning of the system of state's regulation of the markets of financial services in Ukraine], available at: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Gosupravlenie/2_119700.doc.htm [in Ukrainian].

6. Yurii S.I., Lutsyshyn O.O. *Rynok finansovykh poslug yak instytutsiina osnova rynkovoï ekonomiky* [The market of financial services as the institutional base of a market economy]. *Finansy Ukrainy – Ukraine's Finances*, 2010, No. 11, pp. 48–59 [in Ukrainian].

7. Naumenkova S.V., Mishchenko V.I. *Systema Reguluvannya Rynkiv Finansovykh Poslug Zarubizhnykh Krain* [The System of Regulation of the Markets of Financial Services of Foreign Countries]. Kyiv, Center of Sci. Studies of the NBU, 2010 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27 грудня 2013 р.
